

Karl R. Popper

Açık Toplum ve Düşmanları

Cilt 1: Platon'un Büyüsü | Cilt 2: Hegel Marx ve Sonrası

The Open Society and Its Enemies (1945)

Volume 1: The Spell of Plato | Volume 2: The High Tide of Prophecy: Hegel, Marx, and the Aftermath

Çevirenler: Mete Tunçay (Cilt 1) ve Harun Rızatepe (Cilt 2)

ISBN: 978-975-6201-82-4

Liberte Yayınları® | 144

8. Baskı: Nisan 2021

© 2004, Liberte Yayınları®

© University of Klagenfurt / Karl Popper Library

Tüm hakları saklıdır. Tamamı veya herhangi bir parçası, hiçbir şekilde fotokopiyle veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz ve dağıtılamaz. Yayınevimiz bunu yapanlar ve buna teşebbüs edenler hakkında, kanuni takibat yaptırma hakkına sahiptir.

Yayın Koordinatörü: Emre Turku

Sayfa Düzeni: Liberte Yayınları

Kapak Çizimi ve Tasarımı: Ayyüce Dalkılıç

Baskı: Tarcan Matbaası

Adres: İvedik Caddesi Mercan 2 Plaza No: 417, Yenimahalle, Ankara

Telefon: (312) 384 34 35-36 | Faks: (312) 384 34 37 | Sertifika No: 25744

LiBeRtE
yayınevi

Adres: GMK Bulvarı No: 108/16, 06570 Maltepe, Ankara

Telefon: (312) 230 87 03 | Faks: (312) 230 80 03

E-mail: info@liberte.com.tr | Web: www.liberte.com.tr | Sertifika No: 16438

Liberte Yayınları® Liberte Yayın Grubu'nun tescilli bir markasıdır.

Karl R. Popper

Karl R. Popper, 28 Temmuz 1902'de Viyana'da doğmuştur. Viyana Üniversitesi'nde matematik, fizik ve felsefe okumuş, ayrıca müzik tarihi ve (eleştirel olarak) psikolojiyle de ilgilenmiştir. 1934'de *Bilimsel Araştırmanın Mantığı* (*The Logic of Scientific Discovery*) adlı kitabıyla ün kazanan Popper, felsefesini eleştirel akılcılık olarak tanımlamıştır. 1946 yılında London School of Economics'te (LSE) mantık ve bilimsel metot derslerini takip eden Popper, 1949 yılında burada profesör olmuştur. 1994 yılında İngiltere'de vefat eden Popper'ın naaşı Avusturya'da defnedilmiştir.

İÇİNDEKİLER

Yayıncının Önsözü.....	13
Çevirenin Önsözü.....	15
Türkçe İkinci Baskıya Not.....	17
Birinci Baskının Önsözü.....	19
İkinci Baskının Önsözü.....	21
Teşekkürler.....	23
Giriş.....	27

KİTAP 1

PLATON'UN BÜYÜSÜ

1. KISIM

KAYNAK VE KADER EFSANESİ 36

1. Tarihsicilik ve Kader Efsanesi..... 37
2. Herakleitos..... 41
3. Platon'un Formlar Yahut İdealar Teorisi..... 47

2. KISIM

PLATON'UN BETİMLEME SOSYOLOJİSİ 62

4. Değişim ve Durulma..... 63
5. Doğa ve Ulaşım..... 81

3. KISIM	
PLATON'UN SİYASAL PROGRAMI	106
6. Totaliter Adâlet.....	107
7. Önderlik İlkesi.....	135
8. Filozof Kral.....	151
9. Estetikçilik, Yetkincilik, Ütopyacılık.....	167

4. KISIM	
PLATON'UN SALDIRISININ TEMELİ	178
10. Açık Toplum ve Düşmanları.....	179
Notlar.....	207
Ekler.....	295

KİTAP 2

HEGEL, MARX VE SONRASI

5. KISIM	
FALCI FELSEFENİN GÖZE GİRMELERİ	320
11. Hegelciliğin Aristoteles'ten Gelen Kökleri.....	321
12. Hegel ve Yeni Kabilecilik.....	343

6. KISIM	
MARX'IN YÖNTEMİ	388
13. Marx'ın Toplum-bilimsel Belirimciliği (Determinizmi).....	389
14. Toplum-Bilimin Özerkliği.....	397
15. Ekonomik Tarihsicilik.....	407
16. Sınıflar.....	417
17. Hukuk ve Toplum Düzeni.....	423

7. KISIM	
MARX'IN KEHANETİ	438
18. Sosyalizmin Gelişİ	439
19. Toplumsal Devrim	449
20. Kapitalizm ve Kaderi	465
21. Kehanetin Deęerlendirilmesi	487

8. KISIM	
MARX'IN AHLAKI	492
22. Tarihsiciliğin Ahlâk Kuramı	493

9. KISIM	
SONRASI	504
23. Bilgi Toplum-Bilimi	505
24. Falcı Felsefeciler ve Akla Karşı İsyân	515

10. KISIM	
SONUÇ	544
25. Tarihin Bir Anlamı Var mıdır?	545
Notlar	563
Ekler	631
Dizin	657

“Bu, güçlü ve önemli bir kitaptır. En nüfuzlu siyasal teorilerin ardında yatan ve böylelikle insanlık işlerinin yürüyüşünü kuvvetle etkileyen bir dogmalar dizisini eleştirmektedir. Bu dogmalardan biri, benim tarihin “kurbanlık” teorisi denebileceğini sandığım görüştür. Öteki dogma da, ideal toplumların (tıpkı ilkel toplumların yönetildiği gibi) eleştiriden uzak tutulan kurallara göre yönetileceğini buyuran, toplumun tabu teorisi. Birinci dogmaya, yazar “Tarihsicilik” adını vermektedir, ikincisine de “Kapalı Toplum” dogması. Tarihsicilik, kabaca, insanların kendi kaderlerini biçimlendirmeye kalkışmalarının faydasız olduğunu söyler. Tabu teorisi ise, kötü olduğunu. Yaptığımız yolculuk üstünde düşünmek, bir görüşe göre boş düşündür, ötekine göre ise tehlikeli düşünmek. Dr. Popper fevkalâde bir berraklık ve canlılıkla yazıyor. Yunan tarihî ve Yunan düşüncesini üstüne incelemeleri, besbelli, derin ve özgündür. Platon açıklamaları, bundan böyle artık eskisi gibi olmayacaktır. Sanırım, Marksizm açıklamaları da. Okuyucular, her iki cildin sonuna toplanmış notları incelemeyi ihmâl etmemelidir.”

GILBERT RYLE

“Demokrasinin eski ve yeni düşmanlarının ustalıklı eleştirmesinden ötürü, çokça okunması gereken birinci sınıf önemde bir eser.”

BERTRAND RUSSELL

Görülebileceği ki ... Erewhonlular, kolayca burunlarından tutulup sürüklenilebilen ve aralarından bir filozof çıkıp da ... mevcut kurumlarının en kesin ahlâk ilkelerine dayanmadığına onları inandırınca, sağduyuyu hemen mantığın kutsal bıçağı altına yatırıveren uysal ve dayanıklı bir halktır.

SAMUEL BUTLER

Ömrümde, büyük adamlar tanıdım ve kendi çapıma göre onlarla birlikte çalıştım; fakat, işe önderlik eden kimseden, anlayışça çok daha aşağı olanların gözlemleriyle düzeltilmeyen hiçbir plân görmedim.

EDMUND BURKE

YAYINCININ ÖNSÖZÜ

POPPER, *AÇIK TOPLUM VE DÜŞMANLARI*'NİN İLK CİLDİNİ YAYINA HAZIRLADığında, Londra Alman uçakları tarafından bombalanmaktaydı. Dünyanın ve özellikle modern medeniyetin beşiği Avrupa'nın içinde bulunduğu dehşetli durum, özgürlükçü filozofları, kaybedilenlerin yalnızca maddî uygarlık değil, ama daha da önemlisi özgürlük ilkelerinin ve ideallerinin olduğu fikrine ulaştırdı. Bu durum, Friedrich von Hayek'in, kolektivist iktisadî politikaların İngiltere'yi (ve dünyayı) nasıl gayri medenî bir totaliterleşmeye doğru hızla götürmesini sert ve duygusal bir üslûpla eleştirmesine sebep olmuştu. Hayek ile aynı dönemde, Popper, onunla benzer duyguları ve korkuları paylaşarak zamanının totaliter eğilimlerinin kökleri saydığı filozoflara ve onların felsefelerine ağır bir entelektüel saldırı gerçekleştirdi. Hayek kitabına *Kölelik Yolu* ismini verirken, Popper'in tercih ettiği başlık *Açık Toplum ve Düşmanları* idi.

Şüphesiz entelektüel ve siyasî câmiada kabûl görmüş düşüncelere ve politikalara radikal bir şekilde karşı çıkmak, çok sert eleştirileri ve belki de yazarın kendi kariyerini tehlikeye sokmasını beraberinde getirir. Ancak büyük düşünürlerin büyüklükleri de zaten tam da bu yüzden, herkesin gittiği yolun tersinde durarak ilkelerini ve fikirlerini savunmalarıyla ortaya çıkar. Popper, *Açık Toplum ve Düşmanları*'ni diğer önemli akademik çalışmalarını bir kenara bırakarak ve çevresinin yoğun karşı baskıları altında ahlâkî bir görev bilinciyle yazmıştı. Kitabın ilk basılışının ardından geçen 63 yılda yaşanan siyasî gelişmeler, Popper'in açık toplum idealini ve onun düşmanlarını ne kadar berrak bir şekilde ortaya koyduğunun en iyi ispatıdır.

Açık Toplum ve Düşmanları, sâdece modern bir siyaset bilimi klâsîği değil, aynı zamanda bizi açık toplum düşmanlarına karşı uyanık tutan bir kılavuzdur. Liberte Yayınları olarak, özgür toplum idealinin en iyi eserlerinden birini yeniden okuyucuya kazandırmış olmaktan büyük kıvanç duyuyoruz.

Buğra Kalkan

Kaltepe, Nisan 2008

ÇEVİRENİN ÖNSÖZÜ

AÇIK TOPLUM VE DÜŞMANLARI, KARL R. POPPER'İN TÜRKÇEYE ÇEVİRİLEN ilk kitabıdır. Yalnız, ben birkaç yıl önce bu yazarın 'Diyalektik Nedir?' adlı bir makalesini dilimize aktarmıştım; çeviri, Popper'in kişiliği ve görüşleri üstüne yaptığım kısa bir konuşmanın metniyle birlikte, *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*'nde yayımlandı (cilt: XVI, yılı 1964, sayı: 1, s. 16-198).

Popper, çok-yanlı bir düşündürüdür; ama asıl uzmanlık alanı: Mantık ve Bilim Felsefesidir. Bu alandaki önemli katkısını, Neo-Pozitivist Felsefeyi kıyasıya eleştirdiği *Bilimsel Araştırmanın Mantığı* [*Logik der Forschung*, 1934; *The Logic of Scientific Discovery*, 1958] adlı kitabı temsil eder. Dolayısıyla, onun daha çok metod açısından da olsa, toplumsal ve siyasal felsefe konularına yaklaşmasını, yer yer derinliğine rağmen, geniş ölçüde bir aydın amatörlüğü diye görmek gerekir.

Açık Toplum ve Düşmanları, partizanca bir polemiktir, ama ustalıkla bir polemiktir. Popper'in partizanlığı da, bugün ekonomide (özellikle geri kalmış ülkeler için) faydasızlığı anlaşılmış olmakla birlikte, siyasetteki şerefini hâlâ koruyan bir görüşün, liberalliğin partizanlığıdır.

Yazarın birtakım eski Yunan büyüklerini, Herakleitos'u, Platon'u ve Aristoteles'i demokrasi düşmanı diye damgalaması, bazı sivriliklerine rağmen çok başarılı görünmektedir. Üstelik, eski Yunan kültürüne bu yaklaşma, farklı nedenlere dayansa da, aşağı yukarı yüz yıldan beri (özellikle, F. Nietzsche'den bu yana) klâsik filoloji ve felsefe tarihî alanlarında yaygınlaşan bir yönelime, Platon-Aristoteles çiftine karşılık, Sokrates'ten önceki filozoflara ve Sofistlere ağırlık verme yöneline de uygundur.

Kuskusuz, bundan daha önemlisi, ikinci cildin, solculuğun teorisini en çok borçlu olduğu Marx'ı ve Marx'ın metodunu aldığı Hegel'i çürütmeye çalışmasıdır. (Yazarının da günümüzün sorunlarına ilişkin olma niyetine rağmen, bir günlük-kavga silâhı olarak alınabilme tehlikesi, *Açık Toplum ve Düşmanları* için gerçek bir bahtsızlık sayılabilir. Çünkü, açık bir kafayla okunursa, sağın, solun, ortanın adamlarına inançlarının içeriklerini, o inançların daha başka neleri de kapsamak zorunda bulunduğunu göstererek yararlı olabilecektir).

Bilindiği gibi, Marksçılar, Hegel'in metodunu tutarlar ama felsefesinin idealist oluşunu beğenmezler. Popper ise, Hegel İdealizmini tutmakla birlikte, asıl onun

metotuna düşmandır. O kadar ki, Marx'a başlıca karşı çıkışı da bu metot ortaklığına dayanır. Oysa Marx'ın da kabûl ettiği metodolojik bir kurala göre, kişileri (de) kendi haklarında ne düşündüklerine bakarak yargılamamak gerekir; çünkü bu ben-imgesi gerçekteki ben'e uymayabilir. Marx, kendisinin Hegel'den aldığı bir metodu uyguladığını sanmışsa ve bu metot, gerçekte işe yaramazsa; bu durum, Marx'ın (bilincine varmadan) bir başka yöntem izlemiş ve ciddi bir iktisat, ciddi bir sosyoloji yapmış olabileceğini imkânsız kılmaz.

Aynı metodolojik kuralın bir uygulaması, Popper'a yöneltilebilir. Yazar, kitabında çizdiği liberal "açık toplum" idealini, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Amerika Birleşik Devletleri'nde görmeye yanaşıyorsa, genel teorik çerçevesini paylaşsak bile, bizim onun bu sanısında da ardından gitmemiz gerekli değildir.

Türkçede Platon bibliyografyası hayli cılızdır. (Yazarın Ek'lerinden sonra verdiğim listeye bakınız). Genellikle Platon'a yakıştırılan 36 eserden 33'ü dilimize çevrilmiş olmakla birlikte, *Kanunlar* gibi çok önemli ve uzun bir diyalogun Türkçesi henüz yoktur. Üstelik çevrilmiş olanların büyük çoğunluğu, Yunanca asıllarından değil, Batı dillerindeki çevirilerinden aktarıldığı için, onlarda da bir sürü yanlış rastlanmaktadır.

Platon üstüne, yahut Platon'dan söz eden Türkçe eserler ise, (bulabildiğim kadarıyla) sayıca pek yetersiz olmaktan başka, hemen hep yüzeyselden ele alışlardır. Bütün bunlara rağmen, Popper'ın bu ciltteki bazı sivri savlarını dengeleyebilmek ve sınavabilmek için dikkatli okuyucu (Türkçeden başka dil bilmiyorsa), Platon'un kendi eserlerinin yanı sıra, bu kaynaklara da bakmalıdır.

Bu çeviriyle ilgili yardımlarından ötürü, Arkadaşım Alâeddin Şenel'e teşekkür borçluyum.

Mete Tunçay

TÜRKÇE İKİNCİ BASKIYA NOT

DİLİMİZİN HIZLA DEĞİŞMESİ, BU BASIMDA KİMİ SÖZCÜKLERİ DÜZELTME- mi gerektirdi. İlk çevirimin yayımlanmasından bu yana Popper, Türki- ye’de de hayli tanınmış ve ünlenmiş sayılır. Ama onunla ilgili sâdece iki kitap çıktı. Biri, Bryan Magee’nin (benim çevirdiğim) *Karl Popper’ın Bilim Felsefesi ve Siyaset Kuramı* (Remzi Kitabevi, 1982). Bu yapıtın sonuna, Popper’ın iki maka- lesinin Türkçeleri eklenmiştir (yukarıda değinilen ‘Diyalektik Nedir?’ çevirim ile, Dr. Şahin Alpay’ın dilimize aktardığı “Toplum Bilimlerinde Öndeyi ve Kehanet”). Ötekiyse, Popper’ın *Poverty of Historicism*’min Dr. Sabri Orman tarafından *Ta- rihselciliğin Sefaleti* adıyla yapılan çevirisi (İnsan Yay., 1985 – başında, Doç. Dr. Şa- fak Ural’ın Sunuş yazısıyla).

Historicism kavramının Türkçede “tarihselcilik” diye karşılan-masının yaygın- laştığını görüyorum. Ama bana, kendi önerdiğim “tarihsicilik” karşılığı hâlâ daha doğru görünüyor. İngilizce terim, diyelim “historicism” olsaydı, o zaman “tarih- selcilik” demek belki uygun düşerdi. Fakat, bizdeki bu yapay karışıklığa çok hayıf- lanmamalı. Zaten İngilizcede de, Popper’ın kullandığı anlamdan büsbütün başka bir “historicism” kavramı daha var.

Mete Tunçay

Ankara, 1988

BİRİNCİ BASKININ ÖNSÖZÜ

EĞER BU KİTAPTA, İNSANLIĞIN EN BÜYÜK BİRTAKIM DÜŞÜN ÖNDERLERİ hakkında sert sözler söyleniyorsa, amacım, umarım ki, onları küçültmek değildir. Bu, daha çok, uygarlığımız yaşayacaksa, büyük adamlara aşırı saygı gösterme alışkanlığından kurtulmamız gerektiğine inanışımızdan ileri gelmektedir. Büyük adamlar büyük yanlışlıklar yapabilirler; ve bu kitabın ortaya koymaya çalıştığı üzere, geçmişin en büyük önderlerinden bazıları, akla ve özgürlüğe karşı öteden beri süregelen saldırıyı desteklemişlerdir. Onların, pek ender olarak başkaldırılan etkisi, uygarlığın savunmalarına bağlı olduğu kimseleri yanlış yola itmeye ve bölmeye devam etmektedir. Düşünsel kalıtımımızın besbelli bir bölümü olan bu şeyleri açık açık eleştiremezsek, ölümcül de olabilecek bu trajik bölünmenin sorumluluğu bize düşer. Düşünsel kalıtımımızın bir kısmını eleştirmekten çekinmekle, hepsinin yok edilmesine yardım etmiş olabiliriz.

Bu kitap, siyasetin ve tarihin felsefesine eleştirel bir giriş ve toplumsal yeniden-düzenleyicilik ilkelerinden bazıları üstüne bir incelemedir. Amacı ve yaklaşım biçimi Giriş'te belirtilmiştir. Geçmişe baktığı yerlerde bile kitabın sorunları, bizim zamanımızın sorunlarıdır; ve hepimizi ilgilendiren konuları açıklaştırmak amacıyla, bunları elimden geldiği kadar basit olarak ortaya koymaya çalıştım.

Bu kitap okuyucuda açık-zihinlilikten başka bir ön hazırlık gerektirmemekle birlikte, amacı ele alınan sorunları basitleştirmekten çok, çözmektir. Yine de, her iki ereğe hizmet edebilmek için, daha uzmanca bir ilgiye bağlı bütün konuları kitabın sonunda verilmiş olan Notlar'da toplamaya çalıştım.

Karl Raimund Popper

1943

İKİNCİ BASKININ ÖNSÖZÜ

BU KİTABIN İÇİNDEKİLERİN ÇOĞU DAHA ÖNCEKİ BİR TARİHTE ŞEKİLLEN-
miş olmakla birlikte, bunları yazmaya kesin karar verişim, 1938 Mart'ında
Avusturya'nın istila edilmesini haber aldığım gün olmuştu. Yazmayı tamam-
lamam 1943'e kadar sürdü; kitabın çoğunun, savaşın sonunun belirsiz olduğu o
ürkütücü yıllarda yazılmış olması, eleştirilerden bazılarının neden bugün bana is-
tediğimden daha duygusal ve sert bir tonda görüldüğünü açıklamaya yarayabilir.
Fakat, kelimelerle oynayacak bir zamanda değildim, - ya da hiç değilse o zaman
bana öyle geliyordu. Kitapta ne savaşın ne de başka herhangi bir çağdaş olayın
sözü geçmemektedir; ancak bu, temelleriyle birlikte bu olayları ve savaş kazanıl-
dıktan sonra ortaya çıkması olası birtakım sorunları anlamak yolunda bir girişim-
di. Marksizmin belli başlı bir sorun olacağına düşünülmesi, onunla uzun boylu
uğraşılmasının nedeniydi.

Bugünkü dünya durumunun karanlığı içinden bakılınca, Marksizmin yapılma-
ya çalışılan eleştirisi, kitabın esas noktası diye görülmek yönelimindedir. Kitabın
amaçları çok daha geniş olmakla birlikte, bu görünüş büsbütün yanlış değildir,
belki de kaçınılmazdır. Marksizm yalnızca bir örnek, daha iyi ve daha özgür bir
dünya kurmak yolundaki süregelen tehlikeli savaşım sırasında yaptığımız birçok
yanlışın biridir.

Beklenebileceği gibi, bazılarınca Marx'a karşı çok sert bir tutum göstermiş ol-
makla suçlandım, başkaları ise ona karşı yumuşaklığımın Platon'a karşı saldırımın
şiddetiyle oransızlığına işaret ettiler. Fakat ben hâlâ Platon'a geniş ölçüde eleştirel
gözlerle bakmanın gereğine inanıyorum; çünkü bu 'kutsal filozof'a karşı duyulan
genel hayranlığın, onun üstün düşünsel başarılarında gerçek bir temeli vardır. Öte
yandan, Marx'a karşı kişilik ve ahlâk yönlerinden pek çok saldırılmıştır; öyle ki,
bu konuda, daha çok Marx'ın teorilerinin sıkı bir akılcı eleştiri süzgecinden geçi-
rilmesiyle birarada olarak, bunların şaşırtıcı ölçülere varan ahlâksal ve düşünsel
çekiciliklerini duygudaşlıkla anlamaya gereksinim vardır. Haklı veya haksız, eleştiri-
lerimin ezici olacaklarını ve onun için, Marx'ın gerçek katkılarını araştırabilecek
ve onun düşüncesinin hız aldığı kaynakları, belki de öyledir diye görebilecek güçte
olduğumu hissettim. Zaten, bir hasma karşı başarıyla dövüşmek istersek, onun gü-
cünü anlamaya çalışmamız gerektiği besbellidir.

Bir kitap hiçbir zaman bitirilemez. Üzerinde çalışırken, elimizden çıkardığı-

mız anda onu olgunlaşmamış bulacak kadar bir şeyler öğreniriz. Benim, Platon ve Marx hakkındaki eleştirmemde de, bu kaçınılmaz duygu olağan ölçüsünden daha çok rahatsız edici olmadı. Fakat, savaştan bu yana yıllar geçtikçe, olumlu önerilerim ve hepsinin üstünde, bütün kitabı saran güçlü iyimserlik havası, bana gitgide daha safça göründü. Kendi sesim, -18. ya da hatta 17. Yüzyıl'ın umut dolu sosyal reformcularından birinin sesiymiş gibi- bana uzak bir geçmişten çıkıyormuşçasına gelmeye başladı. Fakat, benim bu bunalımlı ruh hâlim, geniş ölçüde, Amerika Birleşik Devletleri'ne yaptığım bir gezi sayesinde geçti; şimdi kitabı yeniden gözden geçirirken, yeni malzeme eklemek ve maddî yanlışlarla üslûba âit düzeltmeler yapmakla yetindiğime ve kitabın tonunu değiştirmek isteğine karşı durmuş olduğuma memnunum. Çünkü, hâlihazır dünya durumuna rağmen, kendimi her zamanki kadar umutlu hissediyorum. Şimdi her zamankinden daha açık olarak şunu görüyorum ki, en büyük huzursuzluklarımızı bile, tehlikeli olduğu kadar hayran olunmaya değer ve sağlam bir şeyden ileri gelmektedir -hemcinslerimizin kaderini düzeltmek için duyduğumuz sabırsızlıktan. Çünkü, bu huzursuzluklar, belki tarihin bütün manevî ve ruhi devrimlerinden en büyüğünün - üç yüzyıl önce başlamış olan bir hareketin yan ürünleridir. Bu devrim, sayısız meçhul insanın, kendilerini ve zihinlerini; otoritenin ve önyargının egemenlik baskısından kurtarma özlemidir. Bu devrim, onların bir yandan özgürlük, insanlık ve akılcı eleştiri ölçülerine uyan eski ve yeni her şeyi korumaya, geliştirmeye ve gelenekleştirmeye çalışırken, bir yandan da yalnızca yerleşik ve yalnızca geleneksel olanın mutlak otoritesini reddederek açık bir toplum kurma çabasıdır. Bu devrim, onların bir yana oturup, dünyayı yönetmenin bütün sorumluluğunu bir insan veya insan-üstü otoritesine bırakmak istemeyişleri, ve önüne geçilebilecek acıların sorumluluk yükünü paylaşmaya ve bunların ortadan kaldırılması için çalışmaya hazır oluşlarıdır. Bu devrim, korkunç yıkım güçleri yaratmıştır; fakat bunların henüz üstesinden gelinebilir.

Karl Raimund Popper

1950

TEŞEKKÜRLER

BU KİTABI YAZMAMI MÜMKÜN KILAN BÜTÜN DOSTLARIMA KARŞI DUYduğum şükranı ifade etmek isterim. Profesör C. G. F. Simkin, bana yalnızca daha önceki bir taslak üstünde yardım etmekle kalmadı, dört yıl boyunca ayrıntılı tartışmalarla birçok sorunları aydınlatabilmeme de fırsat verdi. Dr. Margaret Dalziel, çeşitli taslakların ve sonul metnin hazırlanmasında bana yardımcı oldu. Onun yorulmak bilmeyen yardımları, büyük bir değer taşımıştır. Dr. H. Larsen'in tarihsicilik meselesindeki ilgisi, benim için önemli bir teşvik unsuruydu. Profesör T. K. Ewer (müsveddelerimi okudu ve düzeltmeler için birçok telkinler yaptı).

Profesör F. A. von Hayek'e derinden borçluyum. Onun ilgi ve desteği olmadan bu kitap yayınlanamazdı. Profesör E. Gombrich, İngiltere ile Yeni Zelanda arasında uzun uzadıya mektuplaşmanın yüküne ek olarak, baskı sırasında kitaba bakmayı da üstüne aldı. Bu dostum, bana o kadar faydalı oldu ki, ona olan borcumun derecesini anlatmam güçtür.

Christchurch, Yeni Zelanda
Nisan 1944

Gözden geçirilmiş basımı hazırlarken, Profesör Jacob Viner ve Bay J. D. Mabbot'un bana vermek nezâketini gösterdikleri birinci basım üstüne ayrıntılı eleştiri notlarından geniş ölçüde yararlandım.

Londra,
Ağustos 1951

13. basımda kitaba Dr. J. Agassi'nin hazırladığı bir Konu Dizini ve bir Platon Parçaları Dizini eklenmiştir. Dr. Agassi, sonradan düzelttiğim birtakım yanlışlara da dikkatimi çekti. Yardımı için ona çok müteşekkirim. Bay Richard Robinson'un bu kitabın Amerikan basımı üstüne (*The Philosophical Review*, cilt 60'ta çıkan) mem-

nunlukla karşıladığım uyarıcı eleştirilerinin ışığında, altı yerde, Platon'dan aktardığım parçaları veya onun metnine yaptığım göndermeleri düzeltmeye çalıştım.

Stanford, California,
Mayıs 1957

Dördüncü basımdaki düzeltmelerin çođunu Dr. William W. Bartley'e ve Bay Bryan Magee'ye borçluyum.

Penn, Buckinghamshire,
Mayıs 1961

GİRİŞ

Bugünlerde moda olan bütün o bilgelikle dolu kitap ciltlerinin şişirme özentisine ... ancak iğrentiyle bakabildiğimi saklamak istemiyorum. Çünkü, kesinlikle biliyorum ki, ... kullanılan metotlar bu çılgınlıkları ve saçmaları sonu gelmez bir yolda çoğaltacaktır; bütün bu yalancı başarıların toptan yok edilmesi bile, batasınca verimliliğiyle bu düzmece bilimin kendisi kadar zararlı olamazdı.

KANT

BU KİTAP, İÇİNDEKİLER TABLOSUNDAN BELLİ OLMAYABİLECEK SORUNLARA el atmaktadır.

Burada, uygarlığımızın karşılaştığı bazı güçlükler ortaya serilmektedir –belki, insancılık ve akılcılığa, eşitlik ve özgürlüğe yöneliyor diye anlatılabilecek olan uygarlığımız, sanki hâlâ bebeklik çağını yaşayan ve insanlığın bunca düşün önderinin bunca sık ihanetlerine uğramış olmasına rağmen, büyümeye devam eden bir uygarlıktır. Bu kitap, uygarlığımızın henüz –sihirli güçlere karşı boynu bükük kabileci veya “kapalı toplum”dan insanın eleştirme yetilerini serbest bırakan “açık toplum”a geçişin– doğum şaşkınlığından tamamıyla ayılmadığını göstermeye çalışmaktadır. Bu geçiş şaşkınlığının, uygarlığı devirmeyi ve kabileci yaşayışa dönmeyi denemiş olan ve hâlâ da deneyen gerici akımların ortaya çıkmasını olanaklı kılan etkenlerden biri olduğunu göstermeye çalışmaktadır. Ve bugünlerde totaliterlik dediğimiz şeyin, uygarlığımızın kendisi kadar eski ya da yeni olduğunu söylemek istemektedir.

Böylelikle, totaliterliği ve ona karşı süregelen savaşın önemini anlamamıza katkıda bulunmayı denemektedir.

Bundan başka, eleştirel ve akılcı bilim metotlarının, açık toplumun sorunlarına uygulanmasını incelemeye çalışmaktadır. Demokratik toplumsal yeniden-kuruculuğun ilkelerini, (Bölüm 9’de açıklandığı üzere) “Ütopyaca toplumsal-yapıcılık”a karşılık “bölük-pörçük toplumsal-yapıcılık” [*piecemeal social engineering* (sosyal mühendislik)] diyebileceğim şeyin ilkelerini çözümlenmektedir. Ve toplumsal yeniden-kuruculuğun sorunlarına akılcı bir tutumla yaklaşmayı önleyen engellerden bazılarını temizlemeye çalışmaktadır. Bunu, demokratik reform olanaklarına karşı

yaygın önyargılardan sorumlu olan toplum felsefelerini eleştirerek yapmaktadır. Bu felsefelerin en güçlüsü, benim *tarihsicilik* dediğimdir. Tarihsiciliğin bazı önemli biçimlerinin doğuşunun ve etkisinin öyküsü, bu kitabın ana konularından biridir; hatta bu kitabı, belirli tarihsicilik felsefelerinin gelişimi hakkında, bir yan-notların toplaması saymak bile yanlış olmaz. Kitabın yazılışı üstüne birkaç söz, tarihsicilikle ne demek istendiğini ve bunun anılan öteki sorunlarla nasıl bağlandığını ortaya koyacaktır.

Ben aslında, fiziğin metotları ile (ve dolayısıyla bu kitapta ele alınanlardan pek uzak birtakım teknik problemlerle) ilgili olmakla birlikte, birçok yıldan beri, bazı toplum bilimlerinin ve özellikle toplum felsefesinin görece memnurluk-verici olmayan durumu ile de ilgileniyorum. Bu, tabii, onların metotları sorununu ortaya çıkarmaktadır. Benim bu sorunla ilgilenmem, geniş ölçüde, totaliterliğin yükselişi ve çeşitli toplum bilimlerinin ve toplum felsefelerinin onu anlamlandırmaktan yoksun kalışı yüzünden olmuştur.

Bu konuda bir nokta bana özellikle önemli görünmüştür:

Totaliterliğin şu ya da bu biçiminin kaçınılmazlığından söz edildiğini sık sık duyarız. Zekâları ve gördükleri eğitim dolayısıyla söylediklerinin sorumluluğunu bilmeleri gereken kimseler, bundan kurtuluş olmadığını açıklamışlardır. Bize, demokrasinin sürekli olabileceğine gerçekten inanacak kadar saf mıyız? diye sorarlar; onun, tarihin akışı boyunca gelip giden birçok hükümet biçimleri arasında yalnızca biri olduğunu görmüyor muyuz, nedir? Bu gibi kimseler, demokrasinin totaliterlikle savaşmak için onun yöntemlerine öykünmeye zorlandığını, böylelikle kendisinin de totaliterleştiğini öne sürerler. Ya da, endüstri sistemimizin kolektivist plânlama yöntemlerini benimsemeden işlemeye devam edemeyeceğini tutturur ve kolektivist bir ekonomik sistemin kaçınılmazlığından, totaliterce toplumsal yaşayış biçimlerinin benimsenmesinin de kaçınılmazlığını çıkarırlar. Bu gibi savlar yeterince inandırıcı görünebilir. Fakat inandırıcı görünüşte olmak, böyle sorunlarda güvenilir bir rehber değildir. Aslında, önce şu metot sorusunu düşünmeden, bu kandırıcı savları tartışmaya girmemelidir: Herhangi bir toplum bilimi, ortaya bu gibi geniş tarihsel kehanetler koymak gücünde midir? Bir kimseye geleceğin insanlık için neler getireceğini sorarsak, bir falcının sorumsuz cevabından fazla bir şey umabilir miyiz?

Bu, toplum bilimlerinin metoduyla ilgili soru, besbelli ki, bir tarihsel kehaneti desteklemek için öne sürülen hangi savın olursa olsun eleştirilmesinde en temel ilkedir.

Bu soruyu dikkatle incelemek, beni böyle tarihsel kehanetlerin, bilimsel metotun kapsamının büsbütün dışında olduğu inancına götürdü. Gelecek bize dayanır ve biz herhangi bir tarihsel zorunluğa dayanmayız. Bununla birlikte, karşıt görüşü tutan etkili toplum felsefeleri vardır. Bunlar, herkesin gelecek olayları önceden kes-

tirmek için aklını kullanmaya çalıştığını; bir stratejist için bir savaşın sonucunu önceden görmenin besbelli yasal olduğunu ve böyle bir öndeyi ile daha geniş tarihsel kehanetler arasındaki sınırların esnek olduğunu iddia ederler. Genellikle bilimin görevinin öndeyiler yapmak ya da daha doğrusu, bizim günlük öndeyilerimizi gitgide düzeltmek ve onları daha sağlam bir temele oturtmak olduğunu; özellikle toplum bilimlerinin bize uzun-dönemli tarihsel kehanetler sağlamak göreviyle yükümlü bulunduğunu söylerler. Bunlar, tarihsel olayların gelişimi üstüne kâhinlik etmelerini olanaklı kılan tarih yasalarını keşfetmiş olduklarına da inanırlar. Bu çeşit savlar ileri süren çeşitli toplum felsefelerini, ben, *tarihsicilik* [*historicism*] adı altında topladım. Bir başka kitabımda, *Tarihsiciliğin Yoksulluğu'nda* [*The Poverty of Historicism*], bu savları tartışmaya ve inandırıcı görünümlerine rağmen, bilimin metodu üstüne büyük bir yanlış anlamaya ve özellikle bilimsel öndeyi ile tarihsel kehanet arasında ayırım yapmanın ihmâl edilmesine dayandığını göstermeye çalıştım. Tarihsicilik savlarının sistematik çözümlemesi ve eleştirmesiyle uğraşırken, gelişimlerini canlandırmak için de bir miktar materyal toplamaya çalıştım. O amaçla toplanan notlar, bu kitabın esası oldu.

Tarihsiciliğin sistematik olarak çözümlenmesinin bilimsel statülü olmak gibi bir hedefi vardır. Bu kitabın yoktur. Burada dile getirilen görüşlerden çoğu kişiseldir. Bilimsel metottan aldığı başlıca şey, kendi sınırlılığını bilmesidir: Hiçbir şeyin kanıtlanamayacağı yerde kanıtlamalara kalkışmaz ve kişisel bir görüş sunmaktan ileri gidemeyeceği yerde de, bilimselmiş gibi gösteriş yapmaz. Eski felsefe sistemlerini bir yenisiyle değiştirmeye kalkmaz. Bugünlerde moda olan cinsinden tarihin ve kaderin metafiziğine, bütün o bilgeliğe dolu ciltlere katkıda bulunmaya çalışmaz. Daha çok, bu kâhince bilgeliğin zararlı olduğunu, tarih metafiziğinin sosyal reform meselelerine bilimin bölük-pörçük metotlarının uygulanmasını engellediğini göstermeye çalışır. Ve bunun ilerisinde, kendi kaderimizin yapıcılar olabileceğimizi de göstermeye çalışır –yeter ki onun kâhini gibi poz vermekten vazgeçelim.

Tarihsiciliğin gelişimini izlerken, düşün önderlerimiz arasında böylesine yaygın olan tarihsel kehanetler yapmak yolundaki tehlikeli alışkanlığı çeşitli işlere yarıdığını anladım. Sırrı bilenlerin iç çevresinden olmak ve tarihin akışını önceden kestirmek gibi olağanüstü bir güce sâhip bulunmak, her zaman gururu okşayıcı bir şeydir. Bunun yanı sıra, düşün önderlerinin bu gibi güçlerle kutsanmış oldukları hakkında bir gelenek vardır ve bunlara sâhip bulunmamak bir kast kaybına yol açabilir. Öte yandan, şarlatan diye maskelerinin aşağıya indirilme tehlikesi çok azdır, çünkü her zaman daha az genel öndeyiler yapmanın besbelli izin verilebilir olduğuna işaret edebilirler; bunlarla Roma kâhinliği arasındaki sınırlar da esnekler.

Fakat bazen, tarihsici inançlara bağlanmanın daha ileri ve belki daha derin dürtüleri de vardır. Yeryüzünde-Cennet çağının geleceği kehanetini savuran peygamberler, derin bir hoşnutsuzluk duygusunu dile getiriyor olabilirler; onların düşleri,

bunları yapamayacak olan birtakım kimselere gerçekten ümit ve cesaret verebilir. Fakat bu gibi etkilerin, bizi toplumsal yaşayışın günlük gereklerini karşılamaktan alıkoyabileceğini de teslim etmeliyiz. Ve belli olayların, örneğin, bir totaliterlik (yahut, belki “menajerlik”) çağının geleceğini ilân eden o küçük peygamberler, istesinler-istemesinler, bu olayların gelmesine aracılık edebilirler. Onların, demokrasi ebedî olmayacaktır hikâyesi, ancak, insan akli ebedî olmayacaktır savı kadar doğru ve haklıdır; çünkü, şiddet yoluna başvurmaktan reform yapmaya ve böylelikle siyasal konularda akli kullanmaya izin veren kuramsal çerçeveyi yalnız demokrasi sağlar. Fakat onların hikâyesi, totaliterlikle savaşmak isteyenlerin cesaretini kırmaya yönelir; çünkü, oradaki dürtü uygarlığa karşı başkaldırımı desteklemektir. Tarihsici metafiziğin insanları sorumluluklarının yükünden kurtarmak eğiliminde olduğu düşünülürse, bir başka dürtü de bulunabilecektir. Eğer olayların, siz ne yaparsanız yapın, mutlaka olacağını bilerseniz, onlara karşı dövüşmekten vazgeçmekte kendinizi serbest hissedebilirsiniz. Daha açık söylemek gerekirse, çoğu insanların toplumsal kötülükler olduğunda anlaştığı, savaş gibi, –yahut daha ufak, ama yine de önemli bir şey– küçük bir memurun despotluğu gibi sorunları denetim altına almak için çalışmayı bir yana bırakabilirsiniz.

Tarihsiciliğin mutlaka böyle etkileri olması gerektiğini söylemek istemiyorum. İnsanları sorumluluklarının yükünden kurtarmak istemeyen tarihsiciler, –özellikle Marksistler– vardır. Öte yandan, “tarihsici olsun olmasın öyle toplum felsefeleri vardır ki, toplum hayatında aklın iktidarsızlığını savunurlar ve anti-rasyonalizmle, “ya önderinin, Büyük Devlet Adamının ardından git ya da kendin bir Önder ol” tavrını yayarlar; bu, çoğu kimseler için toplumu yöneten kişisel veya isimsiz güçlere karşı pasif bir boyun eğme anlamına gelen bir tutumdur.

Aklı yadsıyan, hatta zamanımızın toplumsal kötülüklerine sebep diye suçlayanlardan bazılarının, bir yandan tarihsel kehanetin aklın gücünü aştığı gerçeğini kavradıkları, bir yandan da tarihsel kehanetten başka görevi olan bir toplum bilimi, yahut toplumda akıl düşünemedikleri için böyle yaptıklarını görmek ilginç bir şeydir. Başka sözcüklerle söylemek gerekirse, bunlar hayâl kırıklığına uğramış tarihsicilerdir; tarihsiciliğin yoksulluğunu kavramış olmakla birlikte, temel tarihsici önyargıyı –toplum bilimlerinin, herhangi bir işe yarayacaklarsa, kehanetçi olmaları gerektiği inancını– koruyan insanlardır. Bu tavrın, bilimin ya da aklın toplumsal hayatın sorunlarına uygulanabileceğini redde ve sonul olarak bir güç, hâkimiyet ve itaat doktrinine götüreceği açıktır.

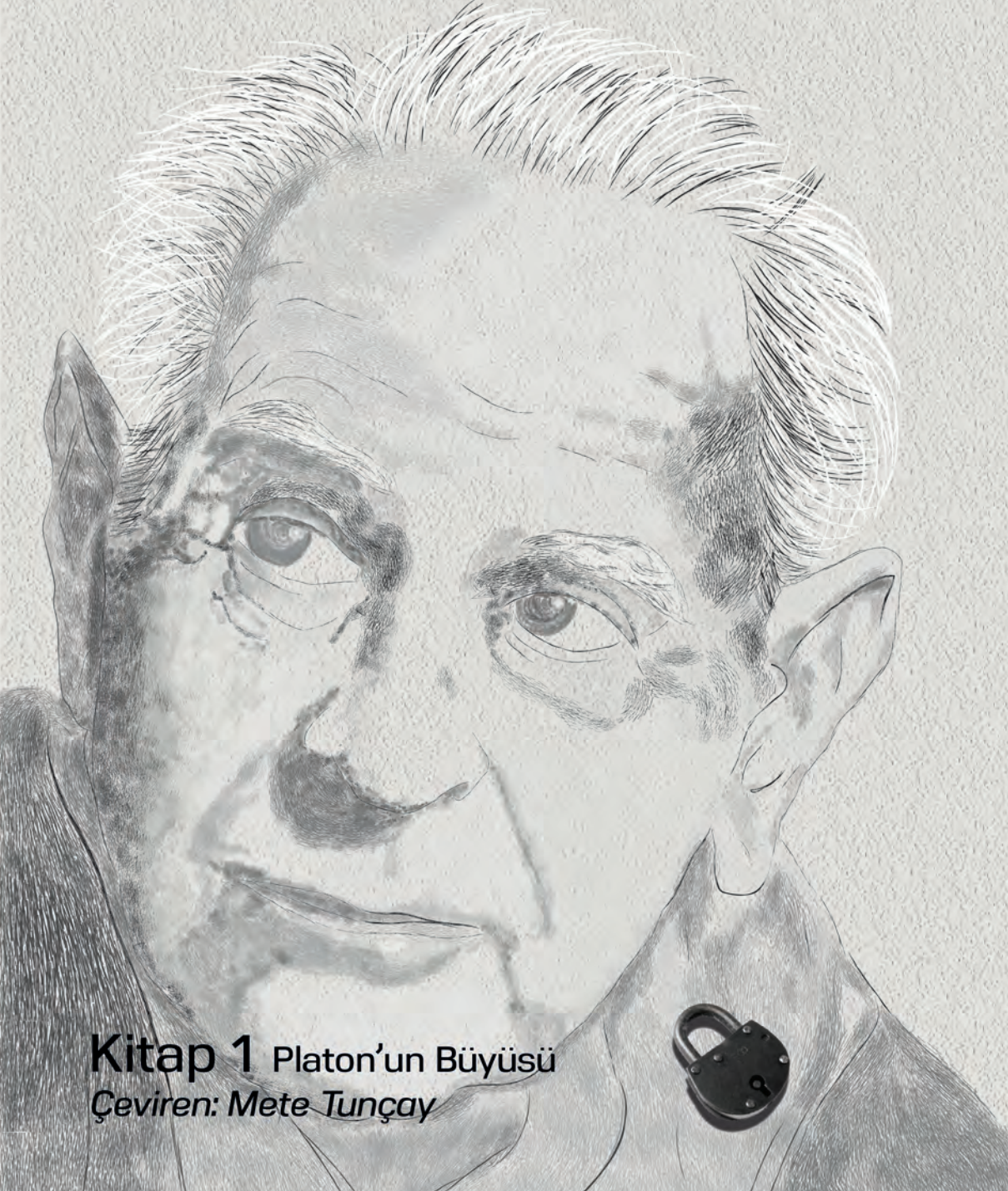
Neden bütün bu toplum felsefeleri uygarlığa karşı ayaklanmayı desteklerler? Geniş ölçüde tutulmalarının sırrı nedir? Bu kadar düşün adamını nasıl çeker ve çelerler? Ben bu sebebin, bizim ahlâk ülkülerimize ve yetkinlik düşlerimize uymayan ve uyamayacak olan bir dünyaya karşı derinden duyulan bir hoşnutsuzluğu dile getirmeleri olduğunu düşünmek eğilimindeyim. Tarihsiciliğin (ve onunla ilgili görüşlerin) uygarlığa karşı ayaklanmayı desteklemek yönelimleri, tarihsiciliğin

kendisinin geniş ölçüde, uygarlığımızın yüklediği ağırlığa ve kişisel sorumluluk isteğine karşı bir tepki olmasından ileri gelebilir.

Bu son dokundurmalar, biraz bulanık olmakla birlikte bu girişe yetmelidir. Özellikle, “*Açık Toplum ve Düşmanları*” bölümünde, bunları tarihsel materyalin ışığında açıklayacağız. O bölümü kitabın başına koymak istemiştim; konusunun ilginçliğiyle, mutlaka daha çekici bir giriş olurdu. Fakat, kitapta daha önce incelenen şeylerden sonra gelmedikçe, bu tarihsel yorumun tam ağırlığının duyulamayacağını düşündüm, öyle anlaşılıyor ki, bu sorunları yorumlamanın ne kadar zorunlu olduğunu hissedebilmek için, önce bir kez, Platoncu adâlet teorisiyle modern totaliterliğin teori ve uygulamasının benzerliğinden rahatsız olunmalıdır.

Açık Toplum ve Düşmanları

Karl R. Popper

Kitap 1 Platon'un Büyüsü
Çeviren: Mete Tunçay

**Açık Toplumdan Yana
(Yaklaşık Olarak M.Ö. 430)**

*Bir politikayı ancak birkaç kişi ortaya koyabilir, ama hepimiz onu
yargılayabilecek yetenekeyiz.*

ATINALI PERIKLES

**Açık Topluma Karşı
(Yaklaşık 80 Yıl Sonra)**

*İlkelerin en büyüğü, erkek-kadın hiç kimsenin öndersiz kalmamasıdır.
Kimsenin aklı kendi girişkenliğiyle, iş becermeye alışmamalıdır: İster
gayretkeşlikten gelsin, ister oyun olsun diye. Savaşta da barışta
da herkes gözünü önderine dikmeli ve sadakâtle onun ardından
gitmelidir. En küçük işlerde bile herkes önderini izlemelidir. Örneğin,
ancak böyle yapması buyurulunca ... kalkmalı, yürümeli, yıkanmalı,
yemelidir. Bir kelimeyle, herkes kendi ruhunu, bağımsız hareket
etmeyi hayâl edemeyecek ve böyle hareket etmek yeteneğini büsbütün
yitirecek biçimde alıştıranak eğitmelidir.*

ATINALI PLATON

1. KISIM

KAYNAK VE KADER EFSANESİ

TARİHSİCİLİK VE KADER EFSANESİ

SİYASETE KARŞI GERÇEKTE BİLİMSEL, YAHUT FELSEFİ BİR TUTUMUN VE genel olarak toplumsal yaşamı derinlemesine bir anlayışın, insanlık tarihi üstünde inceden inceye düşünmeye ve yorum yapmaya dayanmak zorunda olduğu inancı pek yaygındır. Alelâde insanın kendi hayatının kuruluşunu ve kişisel tecrübeleriyle küçük mücadelelerinin önemini tartışmasız kabûl edivermesine karşılık, toplum bilimcisinin ya da filozofun bu gibi şeylere daha yüksek bir düzeyden bakması gerektiği söylenir. O, insanlığın genel gelişimi içinde bireyi hayli önemsiz bir araç, bir satranç piyonu diye görecektir. Ve, Tarihin Sahnesinde gerçekten önemli aktörlerin ya Büyük Milletler ve onların Büyük Önderleri, ya da belki Büyük Sınıflar, yahut Büyük Düşünceler olduğunu keşfedecektir. Bu, her nasıl oluyorsa, Tarihin Sahnesinde oynanan temsilin anlamını kavramaya, tarihsel gelişimin yasalarını anlamaya çalışacaktır. Eğer bunda başarıya ulaşırsa, şüphesiz, gelecekteki gelişmeleri de önceden kestirebilecektir. Ondan sonra siyaseti sağlam bir temele oturtacak ve hangi siyasal etkenliklerin başarılı, hangilerinin başarısız olacaklarının olasılığını söyleyerek bize pratik öğüt verecektir.

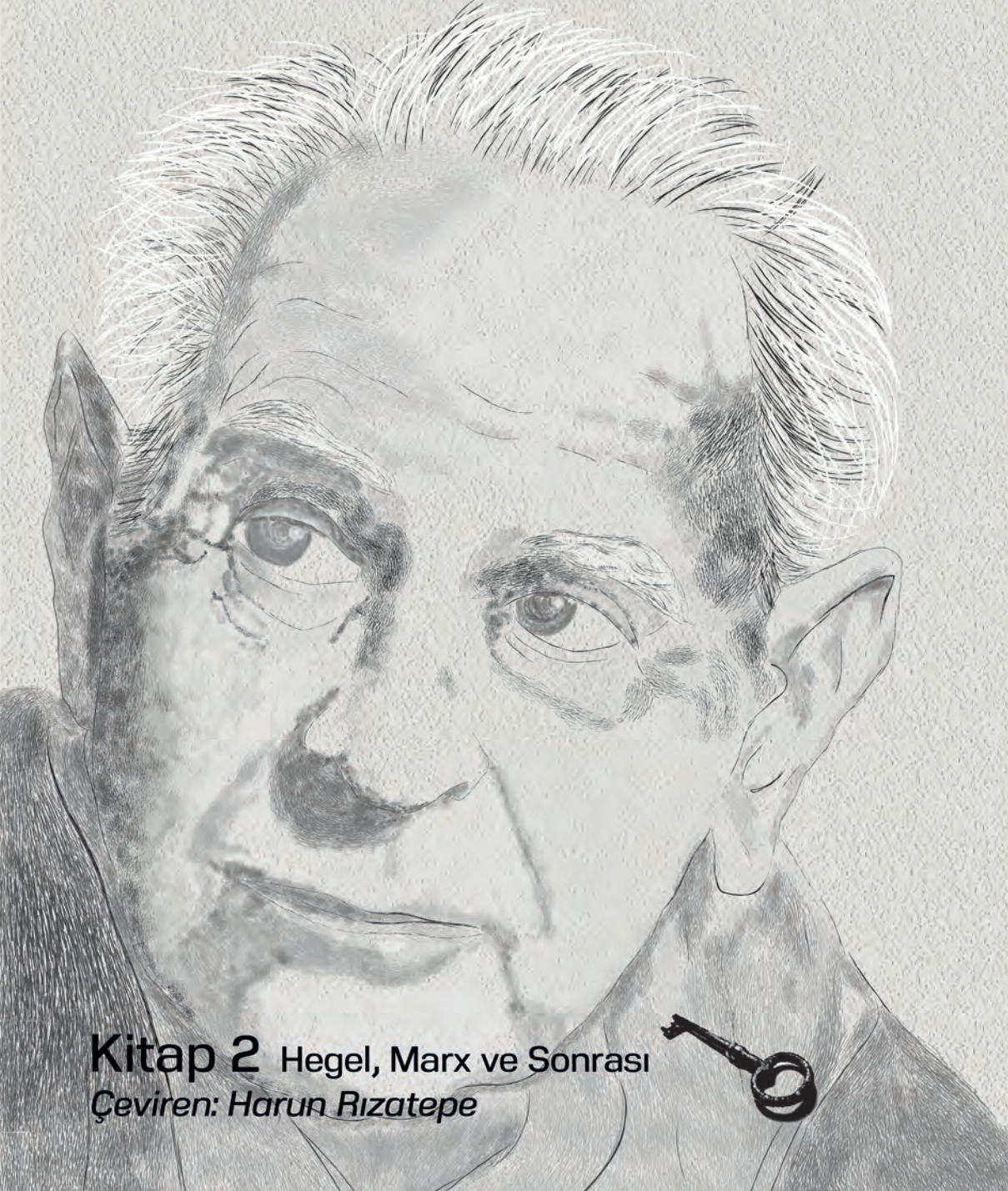
Bu, benim *tarihsicilik* dediğim tutumun kısa bir anlatımıdır. Tarihsicilik eski bir düşüncedir, ya da daha doğrusu, gevşekçe birleştirilmiş bir düşünceler topluluğudur; ne yazık ki, bizim manevî atmosferimizin, genellikle tartışmasız kabûl edilecek ve hakkında hemen hiç şüphe beslenmeyecek kadar bütünlenmiş bir parçası olmuştur.

Bir başka yerde, toplum bilimlerine tarihsici yaklaşımın yoksul sonuçları verdiğini göstermeye çalıştım. Daha iyi sonuçlar verebileceğine inandığım bir başka metodu da özetle belirtmeyi denedim.

Fakat, eğer tarihsicilik değersiz sonuçlar üreten sakat bir yöntemse, onun nasıl ortaya çıktığını ve kendisini bu kadar başarılı olarak nasıl yerleştirdiğini görmek yararlı olabilir. Bu amaçla girilen tarihsel bir araştırma, aynı zamanda, ana

Açık Toplum ve Düşmanları

Karl R. Popper

Kitap 2 Hegel, Marx ve Sonrası
Çeviren: Harun Rızatepe

Bu yüzyılın en hârika kitaplarından biri

THE TIMES

Çok az filozof... bu kadar büyük genişlikte bilgiyi, onun başardığı gibi, önemli orjinal fikirler üretme kapasitesiyle bir araya getirebilmiştir.

THE GUARDIAN

"Bu Güçlü ve önemli bir kitaptır. En nüfuzlu siyasal teorilerin ardında yatan ve böylelikle insanlık işlerinin yürüyüşünü kuvvetle etkileyen bir dogmalar dizisini eleştirmektedir. Dr. Popper fevkalâde bir berraklık ve canlılıkla yazıyor. Yunan tarihi ve Yunan düşünüşü üstüne incelemeleri, besbelli, derin ve özgündür. Platon açıklamaları, bundan böyle artık eskisi gibi olmayacaktır. Sanırım, Maksizm açıklamaları da. Okuyucular, her iki cildin sonuna toplanmış notları incelemeyi ihmâl etmemelidir."

GILBERT RYLE

"Demokrasinin eski ve yeni düşmanlarının ustalıklı eleştirmesinden ötürü, çokça okuması gereken birinci sınıf önemde bir eser."

BERTRAND RUSSELL

Çağımızda aydın kişileri birbirinden böylesine acıklı bir şekilde ayıran ahlâk uçurumunun ortaya çıkması liberal bilimlerdeki çöküntünün sonucudur.

WALTER LIPPMANN

5. KISIM

FALCI FELSEFENİN GÖZE GİRMELERİ

HEGELCİLİĞİN ARİSTOTELES'TEN GELEN KÖKLERİ

BURADA İLGİLENDİĞİMİZ FİKİRLERİN –TARİHSİCİLİĞİN VE TOTALİTERlikle olan ilgilerinin– tarihini yazmak niyetinde değiliz. Umarım, okuyucu bu fikirlerin modern biçimlerinin kaynaklarına ışık tutabilecek birkaç dağınık söz söylemekten ileri gitmediğimi hatırlayacaktır. Bunların, özellikle Platon'dan Hegel'e kadar geçen süre içindeki gelişmelerinin öyküsünü kitabı akla uygun bir boyda tutarak yazmak mümkün olmazdı. Bundan ötürü, Platon'un özçülüğüne onun verdiği biçimin Hegel'i ve ondan dolayı da Marx'ı etkilemiş olması bir yana, Aristoteles'i uzun uzadıya ele almayacağım. Böyle olmakla birlikte, Aristoteles'in yalnızca büyük hocası Platon'u eleştirirken tanıdığımız fikirlerinin ele alınması, ilk bakışta korkulacağı kadar büyük kayıplara yol açmamaktadır. Çünkü, müthiş okumuşluğuna ve ilgi alanının hayret verici genişliğine rağmen, Aristoteles pek yeni fikirleri olan bir adam değildi. Platoncu bilgi dağarcığına kattığı şeylerin belli başlıları sistemcilik, bir de deneysel, özellikle biyolojik sorunlara duyulan, ateşli meraktı. Kuşkusuz, Aristoteles mantığı bulan adamdır. Bundan ve başka başarılarından dolayı, kendisinin de –*Sofist Yadsımlarının* sonunda– istediği şeye, eksikliklerinden dolayı affımıza ve içten teşekkürlerimize, bol bol hak kazanmıştır. Ne var ki, Platon'u okumuş ve ona hayran kalmış olanlar için bu eksiklikler hayli önemlidir.

Platon'un son yazılarından bazılarında, Atina'da o zamanki siyasal gelişmelerin –demokrasinin yerleşmesinin– yankılarını bulabiliriz. Platon'un bile bir tür demokrasinin yerleşmek üzere ortaya çıktığından kuşkulanmaya başladığı anlaşılıyor. Aristoteles'te ise artık bundan şüphe bile etmediğini gösteren işaretler buluyoruz. Her ne kadar Aristoteles demokrasi dostu olmasa da, demokrasinin yerleşmesini önüne geçilemez bir olgu olarak kabül etmektedir ve düşmanla uzlaşmaya hazırdır.

Kendisinden önce gelmiş olanlarda ve çağdaşlarında, –özellikle Platon'da– ku-

DİZİN

A

Acton, L. 149, 579, 628
açıklama
 nedensel açıklama 547-549, 627
 tarihsel açıklama 550, 627
adâlet
 Platon'un adâlet teorisi 122, 125, 134, 236, 281, 285
Adam, J. 69, 103, 116, 154, 160, 210, 212, 215, 221-224, 232, 235-240, 245-248, 251, 259-262, 265-267, 280, 292, 564
adıcılık 217, 335, 570, 578
 metodolojik (yöntembilimsel) adıcılık 58, 218, 568, 570, 578
 varlıkbilimsel adıcılık 578
Adler, A. 407, 597, 618
Aeschines 283
Agassi, J. 23
Agrippa, M. 581
ağır su 636, 637
ahlâkî kararlar 85, 522, 574, 622
ahlâksal fütürizm 499, 529, 540, 555, 557, 592, 628
ahlâksal pozitivizm. **Bkz** pozitivizm
Akademia 47, 69, 148, 149, 217, 232, 245, 255
akılcılık 27, 369, 485, 505, 506, 515-528, 531-542, 561, 579, 585, 587, 592, 618, 622, 626, 629, 655
 eleştirici akılcılık 520-522, 619, 622
akıldan umut kesilmesi 337, 541, 644
akış 45, 48, 50, 53-57, 63-65, 95, 102, 209, 210-218, 239, 258, 281, 290

Alexander, S. 581
Alkidamas 92, 114, 130, 162, 192, 233, 251, 263, 275, 564
Alman idealizmi 344, 347
aşâğılık duyguları 373, 377
hiççilik 642
nihilizm 93
romantizm 241, 364, 382
ulusçuluk 361, 364, 368, 373, 377, 379, 386, 582, 587
alogos 296
Anaksimandros 195, 208-210, 214, 281
anarşi 121, 126, 249, 271, 315, 601
Ancillon 356
Anderson, E. N. 364, 582, 584, 587
Anderson, S. 309
Angelus Silesius (Scheffler, J.) 624
animsama (anemnesis) 220
Anthisthenes 337, 564, 571, 577
antinomi, Kant'ın 352, 583.
Ayrıca bkz paradoks
Antiphon (Sofist) 91, 95, 114, 231-236, 246, 263, 275-279
Antisthenes 114, 143, 162, 164, 192, 200, 233, 236, 262-266, 278, 288
Apollon 302
Aquinumlu Thomas (Thomas Aquinas) 233, 292, 525
araya girmecilik 433, 443, 445, 474-477, 481, 487, 541, 601, 605, 608, 612, 614
aristokrasi 42, 47, 68, 70, 72, 193, 222, 243, 246, 292, 322, 442, 582, 588, 607

Aristoksenos 280
Aristophanes 190, 192, 219, 246, 286-288
Aristoteles 39, 42, 45, 53-60, 64, 70, 92, 111, 115, 120, 129, 188, 209-222, 227-236, 241-251, 256, 260-267, 275-280, 286, 289, 291, 296, 321-346, 361, 377, 382, 513, 534, 563-590, 596, 624, 627
arkaizm 275, 625
Arkhelaos 231
Arkhimedes 175
Arkhytas 201
Armstrong, H. E. 581
artık nüfus 467, 472-476, 480, 490, 613
Aspasia 246
astroloji 213, 580
aşk 405, 407, 533
ateş 44, 96, 209, 214
Atina 47, 69-72, 76, 81, 92, 113, 144, 154, 159, 163, 186-203, 211, 219, 222-228, 233, 246, 255, 259, 262, 266, 277-284, 287-289, 297-300, 307, 314, 321, 563, 579
Atina Anayasası (Yaşlı Oligarkh) 194, 222, 280, 283
'Atinalı Yabancı' 287, 305
Aziz Augustine 221
Augustus (Imprator) 338, 619
autarklık 97, 190, 232, 236

B

baba egemenliği devleti 191, 194
Babbitt (S. Lewis) 292
Bacon, F. 333, 534, 575, 627, 639

- Bakunin, M. A. 600
 Banse, E. 378, 590
 barış 121, 198, 250, 269–273, 278, 312
 Barker, E. 122, 130, 233, 240, 249–252, 259, 266
 Barth, K. 232, 556, 625, 628
 Bartley, W. W. 24
 bâtil itikat 579
 Batı'nın Çöküşü (O. Spengler) 229
 Bavink, B. 581
 bebek öldürme 276
 van Beethoven, L. 307, 502, belirimcilik (determinizm) 389, 392, 410, 436, 500–503, 594, 601
 Bellamy, A. 607
 bencillik 118–122, 125, 131–134, 249, 252, 279, 560, 604
 Benda, J. 653
 Bentham, J. 526
 Bergson, H. 207, 275, 291, 371, 519, 543, 581, 589, 625
 Berkeley, G. 578, 627
 Bernard (Clairvaux'lu) 619
 Bernays, P. 570
 Bernstein, A. 608
 Best, W. 382, 590
 betimleme
 bilimsel betimleme 59, 546
 Bevan, E. 580
 Bias, I. 43, 210, 582
 Bilge Zion İhtiyarları 402
 bilgi 49, 56, 65, 73, 90, 102, 142, 156, 171, 189, 208, 217, 227, 237, 251, 262, 277, 291, 297
 bilgi ve kanı 56, 101
 bilgi kaynakları 227, 648–650
 bilgi kuramı 506–509, 584, 631, 635, 642, 650
 bilginin artması 637
 bilim 27, 51, 58, 88, 102, 142, 148, 163, 192, 194, 234, 253, 255, 296
 Crusoecu bilim 511
 doğal bilimler 576
 genelleyici bilimler 548, 628
 "kova akıl" kuramı 506, 546
 tarihsel bilimler 549
 toplum bilim 28–30, 96, 218, 269, 393, 401–404, 411, 513, 541, 572, 596
 toplum bilimleri 269, 405, 596
 bilimsilik 269
 bireycilik 114, 118–120, 130–133, 142, 155, 184, 192, 196, 248, 256, 277
 von Bismarck, O. 368
 Blanc, L. 236, 594
 Blueher, H. 624
 Bodin, J. 136
 Boehme, J. 619
 Bohr, N. 622
 Bosanquet, B. 385
 Bowra, C. M. 218
 Bradford Psikoposu 208, 274
 Bradley, F. H. 230
 Broadhead, H. D. 264
 Bruno, G. 356
 Bryson (Achaee'lı) 244
 Buckle, H. T. 628
 Burke, E. 128, 249, 350, 370, 440, 516, 519, 581–585, 603
 Burnet, J. 89, 209, 213–217, 230, 235, 255, 260, 276, 280–290
 Burns, E. 221, 236, 591, 602
 Bury, R. G. 219, 305, 312
 Butler, S. 148, 256, 293
 bütçeleme 169
 büyük adamlar 11
 Büyük Döngü 210
 Büyük Kuşak 92, 192, 201, 234, 263, 306
 Büyük Yıl 48, 210, 212
 Bywater, I. 210, 281
- C**
- Caird, E. 326, 567, 582, 590
 Capek, K. 586
 Carlyle, T. 600
 Carnap, R. 217, 231, 260, 570, 571–574, 584, 590, 618, 623–626
 Carruthers, J. 274, 594
 Carus, P. 624
 Cassirer, E. 257, 262, 585, 587, 624
 Catlin, G. E. G. 57, 234, 247, 274, 292
 Ceasar (Sezar) 431, 550
 cenaze töreni söylevi 193
 Cesur Yeni Dünya (A. Huxley) 136
 ceza 44, 155, 171, 235, 240, 304
 Chaplin, C. 584
 Charles, V. 431
 Cherniss, H. 222, 255
 Cicero 252, 263, 280
 von Clausewitz, K. 375
 Cohen, M. R. 572, 574, 594
 Cole, G. D. H. 597, 600, 613
 Comte, A. 63, 67, 211, 221, 394, 447, 491, 505, 576
 Cope, G. 208, 274
 Copernicus, N. (Kopernik) 295
 Cornford, F. M. 213–217, 223, 235, 243, 258, 264, 564
 Costelloe, B. F. C. 563
 Crantor 224, 593
 Credo (K. Barth) 232, 556, 628
 Crossman, R. H. S. 108, 144, 146, 152, 179, 218, 240, 255, 257, 283, 291, 333, 572
 Crusoe. *Bkz* Robinson
 çelişkiler 286
 çeviri 15, 109, 128, 211, 239, 262, 298, 302, 308, 310, 314
 çürüme 48, 57, 65, 79, 97, 101, 203, 212, 218, 220
 kozmik çürüme yasası 49
 kozmik çürüme yasası / kozmolojik soysuzlaşma 101
- D**
- Dalziel, M. 23
 Damon, I. 228
 Daniel (Danyal Peygamber) 259
 Darwin, C. 290, 293, 354, 505, 566
 Darwincilik / Darwinizm 293, 371
 Davies, J. L. 241, 248, 258, 290
 değişim 43, 49, 63, 107
 Herakleitos'un değişim teorisi 43, 212
 Platon'un değişim teorisi 219
 demokrasi 15, 30, 67–70, 139, 143, 180, 186, 193–201, 246, 253, 268, 275, 289
 Atina demokrasisi 70, 113, 186, 189, 191, 196, 224, 246, 255, 263, 287, 307, 563

- demokratik denetim 138, 143, 430
- Demokritos 42, 192, 210, 212, 231, 242, 262, 264, 275, 280, 296, 338, 341, 343, 365, 576, 580
- Demos 288
- Demosthenes 563
- deneme 59, 102, 147, 172, 176, 197, 274, 288, 306
- denetim 30, 77, 127, 134, 137-140, 234, 273
- denet ve denge teorisi 137, 140
- Descartes, R. 365, 578, 627, 639
- devlet 44, 49, 53, 56-60, 67, 70, 78, 91, 97, 100-104, 108-112, 120-131, 143-145, 152-158, 163, 165, 170, 189, 193, 197-201, 204, 214, 222, 228, 235, 237, 239-242, 249, 255-257, 266, 271, 279, 304, 313
- Devlet Adamı* (Platon) 30, 48, 49, 66, 70, 75, 107-111, 122, 126, 129, 151, 156, 158, 175, 208, 212-214, 217-227, 239, 267, 274, 285, 287, 303, 305, 309
- Devlet* (Platon) 55, 63, 66-72, 76, 78, 91, 96-100, 108, 110-116, 120-123, 131-134, 145, 151-155, 157, 160-164, 179, 193, 200, 210-228, 232-267, 274-276, 279-292, 296, 301, 304, 307-310
- 124
- Dickens, C. 119, 248, 256
- Diels, H. 208, 210, 264, 280, 296
- diğergâmlık. *Bkz* özgecilik
- Dike 245
- diktatör 169, 256, 280
- diktatörlerin hayırseverlikleri 611
- diktatörlük 139, 290
- proleter diktatörlüğü 414, 425, 611
- sınıf diktatörlüğü 137, 425
- Dilthey, W. 623
- Diogenes 211, 231, 236, 263-266, 577
- Dion 148, 164, 205, 266, 292
- Dirac, P. A. M. 640
- diyalektik 101, 146, 157, 160, 161, 170, 174, 237, 238, 255, 261, 287, 343, 349-356, 359-361, 374, 381, 390, 394, 409, 441, 513, 557, 567, 578, 584-586, 593, 597, 603, 607, 609
- dogmacılık / dogmatizm 172, 192, 337, 352, 527, 575, 598, 602
- desteklenmiş dogmacılık 353, 508, 576, 584
- doğruluk 165, 231-234, 253, 260
- Dropides 211, 267
- Dudley, D. R. 262
- Duemmler, F. 262
- Duhem, P. 626, 628
- durdurulmuş 49, 72, 157, 190, 194, 200, 223, 226, 257, 281
- Durkheim, E. 184
-
- E**
-
- Eastman, M. 213, 268, 593
- Eddington, A. S. 233, 531, 545, 626, 628
- egemenlik 22, 134,-141, 254
- eğitim 28, 72, 73, 75, 78, 79, 128, 141-149, 154, 157, 169, 222, 227, 312
- Platon'un eğitim teorisi 141
- Einstein, A. 336, 343, 464, 512, 551, 569, 597, 625, 628
- Eisler, R. 208, 213, 226, 230, 237, 245, 259, 266, 296
- ekonomcilik 411, 415
- Empedokles 211, 216-219, 566
- Engels, F. 221, 391, 407- 411, 417, 423, 425, 456, 459-464, 469, 481, 496, 498, 514, 539, 591-603, 607-610, 613, 616, 625
- engizasyon 122, 287
- England, E. B. 122, 217, 222, 249
- Epiktetos 264
- Epiküros 580
- Epimenides 620
- Eros 214, 219
- Estabrooks, G. H. 293
- estetikçilik 100, 167, 173-176, 204, 579
- eşitlik 27, 68, 88, 91, 99, 111-115, 118, 132, 192, 241-247, 251
- eşitlikçilik 72, 113, 130, 203, 233, 236, 247, 254, 263
- Euken, W. 614
- Euklides (Oklid) 242, 244, 255, 295-297
- Euphagos 256
- Eurastos 256
- Euripides 92, 114, 192, 233, 249, 263, 279
- Euthyphron 202, 212, 290
- Ewer, T. K. 23
- Ewing, A. C. 240
-
- F**
-
- Falkenberg, R. 581
- Faraday, M. 531
- Farber, M. 576
- Farrington, B. 218
- faydacılık 91, 152
- Ferdinand (Avusturya Kralı) 584
- Feuerbach, A. 587, 594, 617
- Fichte, I. H. 590
- Fichte, J. G. 241, 265, 337, 364-368, 378, 389, 581, 584, 587-592, 619
- Field, G. C. 108, 211, 216, 233, 241, 249, 259, 262, 265, 285, 289, 290, 563, 578, 581, 595
- filozof kral 152, 159, 264, 266
- Findlay, J. N. 621
- Fisher, W. 491, 617, 630
- Fite, W. 218, 290
- Fitzgerald, E. 608
- Ford, H. 610
- Foster, M. B. 586, 629
- Fourier, C. 617
- Fowler, H. 301, 303
- Francis, I. (Avusturyalı) 584
- Freud, S. 276, 290, 407, 576, 618
- Freyer, A. 373-375, 378, 589, 590
- Friedlein, G. 295
- Fried, M. 584
- Friedrich (Büyük) 262
- Friedrich, III 283, 346-349, 354, 356, 361, 366, 368, 582, 587
- Fries, J. F. 343, 583
- von Fritz, K. 262
- fütürizm 228

G

Galiani, A. 617
 Galileo, G. 295, 356, 538
 Gandhi, M. 556
 du Gard, R. M. 173, 268
 Gassendi, P. 580
 Gauss, C. 333
 Gazali 627
 Gece Kurulu 200, 306
 Gedye, G. E. R. 606
 Geffken, J. 579
 gelenek 29, 89, 195, 225, 229, 242, 280
 Genç Sokrates 303
 geometri 161, 242–244, 289, 295
 gerçeklik
 Platon'un gerçeklik teorisi 156
 Gilbert, W. S. 208, 274
 Ginsberg, M. 595
 Girit 68, 72, 78, 223, 226, 249, 284
 Glaukon 116–118, 131–133, 161, 174, 227, 236, 245, 248, 251, 259, 290, 292
 von Glockner, H. 580
 Gobineau, J. A. 39, 208
 von Goethe, J. W. 582, 587
 Gogarten, F. 383
 Gombrich, E. H. 23, 245, 586, 597
 Gomperz, H. 628
 Gomperz, T. 108, 194, 216, 224, 227, 233, 240, 248, 262, 280–284, 322, 563–568, 626, 628
 Gorgias 91, 111–113, 122, 130–134, 142, 162, 192, 212, 232, 236, 240–251, 255–258, 262–265, 282, 285–289, 296
 Gödel, K. 621, 635
 Green, T. H. 249, 385
 Grenfell, B. P. 228
 Grossman, R. H. S. 255, 283, 290
 Grote, G. 100, 108, 209, 214, 218, 225, 237, 240, 246, 255, 259, 261, 278, 283, 291, 304, 563, 568, 578
 güneş sistemi 250
 güvenlik 52, 128, 185, 193, 252, 291

H

Haeckel, E. 371, 588
 Haier, F. 375, 589
 Harris, W. T. 567
 Harvey, W. 538
 Hastie, W. 241
 Hatfield, H. S. 581
 von Hayek, F. A. 13, 23, 211, 268, 292, 576, 589, 595, 602, 605, 615, 644
 Heath, T. 242–244
 Hecker, J. F. 604
 Hegel, G. W. F. 39, 46, 67, 125, 136, 156, 208, 211, 221, 230, 234, 240, 278, 291, 300, 321, 326, 333, 337, 343–390, 394, 399, 405, 408–413, 417–420, 436, 491, 499, 503–509, 513–517, 534, 542, 555–558, 567, 575, 580–593, 597, 599, 601, 605, 609, 616–619, 624, 629, 653–655
 Hegemann, W. 279, 283, 587, 591
 Heidegger, M. 383, 571, 575, 590
 Heiden, K. 344, 653
 Heine, H. 414, 598, 603
 Hempel, C. G. 628
 Herakleitos 15, 39, 41–50, 56, 65, 67, 69, 80, 84, 94, 100, 102, 138, 159, 182, 195, 208–218, 230, 275, 280, 289, 346, 351–354, 359, 375, 408, 505, 559, 581, 589, 597, 619
 Heraklides 149, 293
 Herder, J. G. 241, 275, 363, 364, 581, 587
 Hermias 256
 Hermodoros 42
 Hermokrates 223, 289
 Herodotos (Herodot) 114, 182, 192, 222, 231, 246, 275, 280
 Hesiodos 41–44, 65, 80, 102, 125, 163, 195, 208, 212, 214, 219, 227, 232, 245, 258, 259, 276
 Hıristiyanlık 88, 120, 122, 327, 338, 340, 346, 366, 368, 380, 383, 494,

525, 530, 539, 543, 555–560, 578, 594, 604, 617, 622–625
 Hilbert, D. 570
 Hippias 91, 114, 231, 233, 242–244, 263, 275, 307
 Hobbes, T. 134, 154, 292, 568, 569, 571, 578
 Hobhouse, L. T. 385
 Homeros 41, 208, 225, 227, 247, 265, 277, 289, 302, 402, 556, 558
 Hook, S. 608
 von Humboldt, W. 365, 654
 Hume, D. 228, 251, 352, 365, 506, 534, 573, 575, 627
 Hunt, A. S. 228
 Husserl, E. 218, 333, 383, 571, 584, 590, 595, 620, 626
 Hutton, H. D. 576
 Huxley, A. 622
 Huxley, T. H. 565, 594
 hükümet 28, 51, 59, 66, 70, 75, 139, 163, 169, 213, 253, 267
 Hyndman, H. H. 609

I

Inge, D. 292, 617
 ırkçılık 259
 idealar 147
 ikicilik (düalizm) 83–86, 103, 121, 216, 409
 eleştirmeli ikicilik 84, 89, 90, 94
 Marx 410
 uygulamacı ikicilik 409
 iktidar 73, 136, 149, 165, 197, 201, 229, 247, 250, 253–256, 268, 272, 290–293
 ilkelik. **Bkz** arkaizm
 insaniyetçilik 109, 122, 133, 174, 190, 194, 205, 252, 265, 277
 insanlığın birliği 233, 264
 insan sığırları 226
 İsa Mesih 624
 İskender (Büyük) 233, 263, 322, 338, 362
 İskrates 149, 164, 224
 isonomia 113, 245, 275
 işbölümü 98, 183, 225, 236, 529, 592, 623
 işçiler 73, 76, 100, 117, 136

- iyi 13, 21, 37, 42-46, 49-53, 58-82, 85-95, 98, 101-104, 108-115, 119-126, 130-148, 151-160, 168-176, 182, 186-189, 193-199, 202-204, 208, 211-214, 218-230, 233, 238, 242-258, 261, 266-271, 275, 277, 281, 283-292, 299, 304-311
-
- J**
- Jaspers, K. 383, 590
 Jeans, J. 531, 623, 628
 Joad, C. E. M. 108, 240
 Aziz John (Evanjelik) 340
 Johnson, S. 649
 Jowett, B. 249, 277
 Julianus 339, 579
 Jung, E. 378, 590
 Justinianus (İmparator) 339, 579
-
- K**
- kabilecilik 181, 190, 195, 205, 271
 Kafka, F. 532, 623
 Kallikles 131-133, 192, 251, 282
 Kallippos 149, 256
 kamuoyu 284, 296
 Kant, I. 94, 120, 152, 162, 207, 229, 234, 240, 247, 257, 262, 268, 275, 300, 307, 309, 332, 337, 348, 352-354, 357, 363-365, 374, 378, 385, 413, 506, 507, 515, 519, 527, 534-536, 575, 577, 582-588, 598, 603, 619, 622-626, 643, 646, 653
 kanun 39, 43, 48
 kapalı toplum 27, 81, 83, 125, 183-185, 190, 195, 201, 207, 230, 275, 276, 291, 293, 338, 366, 382, 530, 617
 kapalı toplumun çöküşü 185, 203, 276, 291
 kapitalizm 417, 419, 422, 428, 439, 443, 445, 449, 451, 465, 468, 471, 477, 478, 481, 485, 490, 599, 605, 608, 612, 616
 dizginlenmemiş kapitalizm 422, 426-429, 443, 465, 475, 481, 490, 599, 605, 612
 Kapp, W. 463
 karanlık çağlar 205, 339, 579
 Kara Ölüm 340
 Karneades 134, 252, 292
 karşıtların birliği 209, 211
 Kartaca 278
 Katz, D. 595
 Kaufmann, E. 378, 590
 Kautsky, K. 228, 595, 610
 Keeling, S. V. 291
 Keller, A. 529, 623
 Kelsen, H. 218, 268, 290
 Kepler, J. 295, 343, 638
 Khairephon 199, 283, 288
 Khairon 256
 Kharikles 255
 Kharmides 48, 197-200, 211, 254, 257, 260, 282, 288
 Khion 149
 Kierkegaard, S. 494, 495, 556, 558, 582, 617, 628, 629
 King, C. C. 649
 Kinikler 233, 266, 338, 564
 Kirchhoff, A. 280
 Klearkhos 149
 von Kleist, H. 643
 Kodros 48, 163, 211, 266
 kolektivist ahlâk 535
 kolektivist plânlama 28, 269
 kolektivizm 38, 100, 208, 248, 256, 346, 363, 377, 399, 405, 527, 560, 585, 589, 592, 595
 Kolnai, A. 228, 379, 384, 589-591, 624
 komünist partiler 390, 459, 484, 610
 komünizm 73, 116, 175, 224, 229, 237, 249, 391, 443, 593, 610, 625
 savaş komünizmi 175, 391, 593
 Konstantin (İmparator) 339
 Koriskos 256
 kozmik (çürüme) 48, 209, 212, 219
 kozmoloji 104, 243, 295
 Platon 237
 kozmopolitlik 233, 263, 279
 Kraft, J. 256, 571, 590
 Kraus, K. 604, 607
 Kriek, E. 379, 590
 kriter 633
 Kritias 48, 71, 154, 192, 194, 197-200, 211, 219, 223, 249, 255, 259, 260, 275, 279-283, 288, 293, 299-301
 Krohn, A. 248
 Ksenokrates 256
 Ksenophanes 44, 195, 216, 232, 277, 289
 Ksenophon 222, 236, 260, 263, 267, 280, 283-288
 Kuratowski, K. 230
 Kyros 225, 284
-
- L**
- de Lagarde, P. 382
 Laird, J. 620
 Lakedaimonia 225
 Lamarck, J. B. 505
 Langford, E. H. 620
 Larsen, H. 23
 von Lassalle, F. 208, 211
 Laurat, L. 602, 608-610, 617
 Lauwerys, J. A. 300
 Lenin, V. I. 169, 175, 391, 409, 414, 423, 458, 465, 475, 482, 591-594, 597, 599, 607, 610-612, 616, 625
 Lenz, F. 378, 590
 Leptines 149
 Lessing, G. E. 587
 Leukippos 210
 Levinson, R. B. 298-315
 Lewis, S. 292
 Liddell, H. G. 301, 313
 Lindsay, A. D. 222, 258, 261, 271
 Lippmann, W. 207, 389, 431
 Livy 276
 Locke, J. 365, 568, 573, 578, 580, 627
 Loewenberg, J. 580-583
 Aziz Loyola 542, 625
 Lucretius 580
 von Ludendorff, G. 378, 590
 Lummer, O. 628
 Luther, M. 495, 617
 Lybyer, A. H. 226
 Lykophon 92, 97, 114, 130-132, 162, 192, 233, 236, 250, 260, 263, 275, 292
 Lykurgos 246
 Lysandros 191, 283
 Lysias 277

M

Mabbot, J. D. 23
 Macaulay, T. B. 253
 Machiavelli, N. 228, 595
 MacIver, R. M. 218
 Macleod, W. C. 228
 MacMurray, J. 531, 553, 623, 628
 Malinowski, B. 594
 Malthus, T. R. 290
 Mannheim, H. 271
 Mannheim, K. 605, 618
 Marinelli, W. 244
 Martensen 629
 Marx, K. 39, 66, 173, 208, 218, 221, 236, 321, 371, 388-397, 400, 405, 407-433, 436, 439-459, 463-484, 487-500, 503-507, 515, 529, 538-540, 557, 589, 591-617, 625
 Masaryk, T. G. 362, 586, 592
 McTaggart, J. 345, 623
 Meletos 255
 Mendelssohn, M. 583, 624
 Menger, A. 231, 570, 593, 596
 metafizik 63, 103, 196, 209, 217, 255, 281, 285, 287, 343, 352, 362, 371, 392, 414, 447, 471, 502, 534-536, 570-577, 594, 598, 602, 614, 621
 Metz, R. 385
 Meyer, E. 188, 189, 211, 216, 246, 253, 256, 267, 277-283, 292, 376, 589, 628
 Mijsch, L. 614
 Milford, P. 279
 Mill, James 253
 Mill, J. S. 365, 394-399, 400, 403, 405, 408, 411, 491, 505, 576, 593-596, 615
 Mitchell, A. 583
 de Montesquieu, C. 581
 Moore, G. E. 574
 Morgenthau, H. J. 250
 Morrow, G. R. 224, 241
 Mueller, A. 365, 385
 Hz. Muhammed 541, 542
 Muirhead, J. H. 563
 Mure, G. R. G. 569
 mutlakiyetçilik 349, 356, 358, 366

N

Nagel, E. 572, 574
 Napoleon, I 86, 87, 345, 363, 498, 587
 Napoleon, III 498
 nedensellik 193, 210, 214, 270, 394, 411, 626
 nedensellik açıklaması 214, 217
 Nelson, L. 229, 254, 256
 Nestle, W. 210
 Neurath, O. 300
 Newton, I. 295, 343, 538, 551, 627, 639
 Nicolovius 587
 Nietzsche, F. 228, 267, 642
 nihilizm 133, 283, 384, 642

O

Oedipos 50
 Oedipos kompleksi (Ödipal kompleks) 290
 Offenbach, J. 347
 Ogden, C. K. 628
 Oppenheimer, F. 228
 ortak yemekler 248
 Osborn, H. F. 566
 otaş 108
 özgecilik (diğergâmlık) 118-120, 135, 141, 248, 559.
Ayrıca bkz bencilik;
Ayrıca bkz bireycilik

P

Paine, T. 94
 Pareto, V. 66, 204, 223, 292, 339, 366, 368, 442, 561, 579, 588, 591, 596
 Paris Komünü 606, 625
 Parkes, H. B. 459, 478, 608-612, 615-617
 Parmenides 568, 619
 Pascal, B. 365
 Pasteur, L. 538
 Patroklos 302
 Paul, C. 591
 Paul, E. 591
 Perdikkas 256
 Perikles 35, 69, 114, 120, 123, 131, 189, 192-196, 202, 204, 207, 221, 226, 228, 246, 248, 263, 280, 292, 311-314
 Phaleas 182, 275
 Philippos 322

Philodemus 263
 Pindaros 91, 97, 231, 236, 251
 Plutarkhos 233, 238, 242-245, 277
 Poincaré, H. 626
 Polanyi, K. 218, 596
 Pontius Pilatus 556
 Popper, K. R. 276, 299-301, 304-315
 Popper-Lynkeus, J. 593
 Pound, R. 213, 268, 269
 pozitivizm
 ahlâksal pozitivizm 354, 361, 499, 581-584, 592, 653
 ahlâksal ve hukuksal pozitivizm 361
 hukuksal pozitivizm 368
 Pringsheim, E. 628
 Prodikos 227
 Proklos 242, 295
 Protagoras 81, 84, 87, 89, 97, 154, 192, 196, 212, 227, 231-233, 236, 246, 251, 265, 275, 307
 Proudhon, J. 427
 Pyrilampes 289
 Pythagoras 44, 142, 195, 242, 251, 255, 281

Q

Quine, W. van O. 230, 638

R

Rader, M. M. 280, 590
 Ramsey, F. P. 327
 Rayleigh, L. 628
 rekabet 127, 330, 426, 450, 465, 471-475, 478, 490, 497, 551, 571, 580, 593, 599, 601, 604, 613-615, 631, 636
 Renan, E. 228, 588
 Ricardo, D. 469, 612, 616
 Richards, I. A. 628
 Rickert, I. A. 628
 Ritter, C. 298
 Robespierre, M. 415
 Robinson Crusoe 511, 516
 Robinson, R. 306, 311, 315
 Rodman, H. M. 654
 Rogers, A. K. 213, 285
 Rosenberg, A. 379, 590
 von Rosenkranz, K. 581
 Ross, W. D. 564, 568, 572, 578
 Rousseau, J.-J. 67, 136, 221, 223, 240, 247, 275, 351,

354, 357, 363, 366,
381, 389, 399, 415, 581,
585
ruh
Platon'un ruh teorisi 202
Russell, B. 11, 144, 231, 260,
319, 365, 431, 533,
580, 601
Russell, L. J. 231, 599, 622,
644
Rustow, A. 208
Ryazanow, D. 591

S

Sachs, E. 296
von Salomon, E. 591, 624
Sanazzaro, J. 221, 240
Sandys, J. E. 280
Santayana, G. 292
Schallmeyer, W. 293, 371, 589
Scheffler, J. 624
Scheler, M. 378, 383, 506,
590
Schelling, F. W. 337, 344, 364,
581, 619
Schiller, F. C. S. 582, 587, 654
Schleiermacher, F. E. D. 581
Schlick, M. 573, 576
Schopenhauer, A. 337, 343,
348-352, 355, 359,
365, 372, 378, 384-
386, 390, 547, 558,
576, 581-583, 587-591,
626, 629, 642, 653
Schwegler, F. C. A. 348, 582
Scott, R. 381
Scotus, D. 619
Seçilmiş Halk 38, 41, 208, 211,
280, 538
Sextus Empiricus 627
Shakespeare, W. 348, 555,
564
Shaw, G. B. 240, 275, 371, 522,
589
Sherrington, C. 231, 248
Shorey, P. 262, 302, 308-311
sınıf
sınıf ayrıcalığı 76, 110, 125,
134, 226, 249
sınıf çatışması 68, 183, 187,
208, 421, 457
sınıf çıkarı 71, 78, 349, 407,
408, 417-420, 442,
506, 509, 513, 515, 648
sınıf savaşı 65, 67, 71, 102,
191, 408, 452
yönetici sınıf 66, 68, 71-76,

79, 101, 107, 145, 163,
230, 239, 276, 350,
368, 418, 421, 423,
425, 440, 456, 460,
462, 496, 599, 603,
609
yönetici sınıfı 74, 76, 441,
456, 599
sınıfsız toplum 39, 603
sınıf
orta sınıf 449-451, 457, 480,
482, 484, 502, 607
sınıf ayrımı 265
sınıf çıkarı 187, 191, 407,
417-420
sınıf diktatörlüğü 425
sınıf karşıtlığı 70
sınıf mücadelesi 68, 200,
208
Sibree, J. 567, 586
Simkhovitch, V. G. 278
Simkin, C. G. F. 23, 213, 268,
615, 617
Simplicius 241
Smith, A. 469, 482, 613, 616,
632
Smith, M. C. 257
Smuts 581
Sokrates 47, 56, 69, 77, 84,
89, 91, 94, 96, 114-118,
122-126, 132, 141-158,
161-165, 174, 192,
194-204, 207, 212, 216,
221, 228, 231-233,
236, 238, 245, 249,
251-259, 262-267,
277-293, 297, 303-307,
337-339, 355, 518,
525, 532, 559, 564,
578, 588, 619, 626
Solon 48, 84, 211
somut grup 195
Sophokles (Sofokles) 192,
279
soyut toplum 183-185
Spencer, H. 63
Spengler, O. 80, 229, 265,
378, 382, 491, 590
Speusippos 324, 351, 566
Spinoza, B. de 249, 365, 581,
583, 619
Stapel, W. 380, 383, 590
Stebbing, L. S. 623
Stern, G. B. 268
Stevenson, C. L. 240
Stewart, J. A. 274
Stirling, J. H. 343
Strabo 256, 579

T

tanrı-tanımsızlık (ateizm)
155, 195, 305, 339, 371,
382, 524, 579
tarihsel/tarihe ipucu 57, 557
Tarn, W. W. 233, 263-265,
280
Tarski, A. 217, 231, 260, 570,
573, 622, 626, 631,
635, 638
Taylor, A. E. 163, 209, 213, 217,
224, 239, 251, 266,
268, 282-286, 289,
304, 564, 565
Teutames 43
Thales 208
Theages 164, 267, 288
Themistokles 187
Theophrastos 214
Theopompus 578
Theramenes 282
Thomas Aquinas. *Bkz* Aquin-
numlu Thomas
Thrasylolos 198
Thrasymakhos 91, 123, 131,
133, 192, 252, 282
Thukydides 114, 186-194,
198, 221, 227, 246, 267,
277-280
ticaret 89, 185, 189, 277, 279,
348, 408, 419, 449, 475
Timokhares 245
de Tocqueville, A. 169, 269
topluluk/cemaat 75, 79,
119-122, 127, 152, 164,
185, 190, 250, 267, 362,
364, 367, 378, 404, 517,
545, 565, 618, 624
toplum 31, 57, 59, 81, 97, 179,
183, 207, 218, 221, 223,
240, 247, 250, 269,
275, 306
Townsend, J. 494, 617
Toynbee, A. J. 221, 226, 229,
230, 256, 276, 278,
339, 537-543, 578-
580, 623-625, 630
von Treitschke, H. 374, 382
tuval temizleme 174-176, 204,
303, 309, 401, 596

U

Ueberweg, F. 209
Urey, H. C. 636
uygarlık 13, 59, 80, 92, 213,
276, 293, 483, 532,

568
 uylaşımıcılık 83, 97, 233
 eleştirmeli uylaşımıcılık 83
 Hobbes 154
 Platon 251
 Protagoras 97
 saf uylaşımıcılık 83
 Sofistler 154

V

Vaughan, C. E. 241, 248, 258,
 290, 585
 Veblen, T. 229
 Vico, G. 221, 582
 Vierkandt, A. 218
 Viner, J. 23, 291, 594, 612-615
 Voltaire 275, 283

W

Wagner, R. 228, 503
 Waismann, F. 576
 Wallace, W. 581
 Wallas, G. 207
 Webb, L. 623
 Webb, S. ve B. 213, 593
 Weber, A. 618
 Weber, M. 218, 404, 571, 628
 Wells, H. G. 248, 617, 622
 Whitehead, A. N. 521, 533-
 536, 581, 622, 624
 White, M. G. 627
 Wiener, N. 230
 Wilde, O. 649
 Wilson, W. 362, 592
 Winspear, A. D. 255, 292

Wittgenstein, L. 209, 328,
 333, 336, 568, 572-
 576, 590, 618-624, 629

Y

Yaşlı Oligarkh 194, 200-203,
 222, 263, 275, 279,
 283

Z

Zeller, E. 209, 218, 326,
 563-567
 Zenon 262
 Ziegler, H. O. 385, 591
 Zimmern, A. 371, 587-592
 Zinsser, H. 278, 340, 580